

Suriye Arap Ligi'ne Dönerken - Meliha Benli Altunışık

Arap Ligi 7

Mayıs'ta 2023'te, 12 yıl önce Suriye'nin Arap Baharı sürecinde ülkede başlayan ayaklanmaları şiddetle bastırması nedeniyle aldığı üyeliğini askıya alma kararını sona erdirdiğini açıkladı. Bunu takiben Suriye devlet başkanı Başar Esad 19 Mayıs 2023'te Suudi Arabistan'da yapılan Arap Ligi Zirvesine katıldı ve ev sahibi tarafından oldukça sıcak karşılandı.

Suriye'nin Arap Ligi'ne geri dönmesi bir süredir bekleniyordu. Zaten son yıllarda çeşitli Arap ülkeleri Esad rejimi ile ilişkilerini normalleştirmeye başlamışlardı. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bu konuda başı çekiyordu. Aralık

2018'de BAE, Şam'daki büyükelçiliğini yeniden açtı. O dönemden sonra da hem pandemi

dönemini hem de deprem diplomasisini kullanarak bu ülkeyle ilişkilerini geliştirdi. Ancak ABD'nin Sezar yaptırımları BAE'nin Suriye ile ekonomik alanda ilişkilerini istediği ölçüde geliştirmesini engelledi. Son dönemde ise birçok Arap ülkesi Suriye ile ilişkilerini normalleştirmek istediklerini ilan etmeye başladılar. Bahreyn, Lübnan, Mısır, Tunus, Ürdün ve son olarak Suudi Arabistan da

bu konuda olumlu sinyaller vermeye başladılar ve bazıları Şam ile diplomatik ilişkileri yeniden kurdular. Bu çerçevede özellikle Suudi Arabistan'ın açıkça tutum değiştirmesi Suriye'nin Arap Ligi'ne dönmesinin yolunu açtı. Öte yandan Katar bu sürece karşı çıkmaya devam ediyordu. Fakat en sonunda, Arap ülkeleri arasında oluşan konsensusa karşı durmayacağını belirterek kararı veto etmedi.

Belli

ki 2017-2020 yılları arasında yaşanan krizden sonra Suudi Arabistan'la ilişkilerini düzelteren Doha yeni bir kriz istemedi. Buna karşılık, Şeyh Tamim bin Hamad al-Thani Suudi Arabistan'da katıldığı Zirveyi Esad

konusurken [terk ederek](#) sembolik de olsa hoşnutsuzluğunu belli etti.

Kuveyt ve Fas ise bu sürece mesafeli duruyor.

Peki bu karar ne anlama geliyor? Öncelikle Suriye devlet başkanı Esad bu kararı hem ülkesine hem de bölge ve bölge-dışı ülkelere zaferinin bir nişanesi olarak sunmaya çalışıyor. Ancak 12 yıldan fazla süren, 500 binden fazla Suriyelinin hayatını kaybettiği, ülkenin yarı nüfusunun ya ülke dışında ya da ülke içinde yurtsuzlaştığı bir Suriye söz konusu. Ayrıca ülkenin altyapısı büyük ölçüde yıkılmış durumda ve ülke nüfusu çok ciddi bir [insani krizle](#) karşı karşıya bulunuyor. Esad ülkenin büyük bir kısmını kontrol altına almış görünse de kuzey ve kuzey doğuda hakimiyeti dışında bölgeler var. Bu bölgelerin bir kısmını bazı muhalif güçlerle birlikte Türkiye, bir kısmını da PYD ile birlikte ABD kontrol ediyor. Ayrıca Esad kontrolündeki bölgelerde de İran, Hizbullah ve Rusya etkisi ve kontrolü devam ediyor.

Bu durum ortadayken Arap Ligi böyle bir kararı neden aldı? Öncelikle her ülkenin farklı kaygıları ve hesapları var. Örneğin, Lübnan ve Ürdün Suriye ile

ilişkilerin normalleşmesini ve bu ülkede istikrarı hem kendi güvenlik endişeleri için hem de daha fazla Suriyeli göçmeni ülkelerine gönderebilmek için istiyorlar. Ayrıca, birçok Arap ülkesi Suriye'nin iç savaşla birlikte bir "narko devlet"e dönüşüyor olmasından endişe ediyor. Suriye bu dönemde, [uyuşturucu trafiğinin](#) merkezi haline geldi ve bu durum komşularını etkiliyor. Nitekim Suudi Arabistan başta olmak üzere birçok ülke zirvede bu konuyu gündeme getirdi. Belli ki Esad'la ilişkileri geliştirerek bu konuda etki sahibi olmak istiyorlar.

Bu spesifik nedenlerin ötesine geçilip geniş resme bakıldığında, Suriye'nin Arap Ligi'ne geri dönmesi bir süredir oluşmaya başlayan yeni bölgesel düzenin bir parçası olarak görülebilir. Bu bölgesel düzeni oluşturan genel eğilimler ise ABD'nin bölgedeki etkisinin azalması ve özellikle Körfez merkezli bir düzenin ortaya çıkması şeklinde yorumlanabilir. Buradaki roller için de Suudi Arabistan ve BAE arasında bir çekişme olduğu görülüyor. Ama bu genel çerçeveyi değiştirmiyor. Bu yeni düzenin en önemli göstergesi bir süredir devam eden normalleşme adımları. Suriye ile normalleşme ve bunun bir parçası olarak Suriye'nin Arap Ligi'ne geri dönmesi de bu normalleşme adımlarından biri olarak kabul edilmelidir.

Sonuç olarak bu düzen tasavvuru Arap ülkeleri merkezli. Ancak başka dönemlerden farklı olarak Arap-olmayan ülkelerin hepsini de bir şekilde düzenin parçası yapmayı amaçlayan bir tasavvur bulunuyor. Daha önceki dönemlerde Arap olmayan ülkeleri birbirleriyle dengelemeye dayanan bir kalıp vardı. Örneğin, 1990-91

Körfez Krizinden sonra temelde İsrail'le normalleşmeyi öngören, kısa bir süre de olsa İran'da yeni Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin politikaları ile de uyumlu olarak İran'ı da bölgesel düzenin bir parçası olarak değerlendiren, ancak özellikle Suriye ile problemlili ilişkileri olan Türkiye'yi dışlayan bir tasavvur vardı. ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgalinden sonraki dönem de ise İran'ı dışlayan, Türkiye'yi İran'a karşı dengeleyici aktör olarak gören ve İsrail'le de yine İran karşıtlığı üzerinden zımni bir ortaklık kuran yeni bir düzen ortaya çıkmıştı. Şimdi ise İsrail, İran ve Türkiye ile aynı zamanda normalleşiliyor. Arap Ayaklanmaları sonrası tehdit algılamaları önemli ölçüde artan

Körfez ülkeleri, artık bu tehdidi bertaraf ettiklerini Müslüman Kardeşler hareketi ile temsil edilen siyasi İslamcı dalgayı yendiklerini düşünüyorlar. Ayrıca artan petrol gelirlerinin verdiği güvenle ve değişen küresel ilişkilerin kendilerine açtığını düşündüğü alanda küresel güçlerle de müzakereler yürütüyorlar. Öte yandan içerde meşruiyet sorunları yaşayan ve nükleer anlaşmaya da bir türlü geri dönemeyen İran'ın bu normalleşmeye ihtiyacı var. Türkiye'de ekonomik sorunlarla uğraşılıyor ve geleneksel müttefikleriyle de problemlili ilişkileri bulunuyor,. Son olarak İsrail için Filistin sorununu çözmeden daha fazla Arap ülkesiyle, özellikle Suudi Arabistan'la açıktan ilişki kurması çok önemli.

Burada kritik konu, bu ülkelerin bölgesel düzene eklenmesinin başlıca Arap ülkelerinin şartlarıyla olması. İşte burada en zayıf olunan konu ise Suriye olarak görülüyor. Bölge politikasının en kilit konularından biri olan Suriye konusunda hiçbir Arap ülkesinin fazla etkisi yok, olamıyor. Suriye'nin Arap Ligi'ne dönmesini bir de bu açıdan görmek lazım. Yoksa 1945'te kurulmuş ve bugüne kadar hemen hemen hiçbir konuda sorun çözücü olamamış ve hatta bölgesel işbirliğini geliştirmekte yetersiz kalmış 22 üyeli Lig'e Suriye'nin dönüşü önemli bir gelişme olamaz. Ama bu gelişmenin sembolik önemi var; zira Suriye Arap ülkelerinin sorunudur mesajı veriliyor. Aslında çok fazla işlevi olmayan Arap Ligi gibi bir bölgesel örgüt bu tür durumlarda işe yarıyor; tek bir ülkenin siyasi çözüm sürecine katılması daha zor ya da daha zayıf bir pozisyonken, tüm Arap ülkelerini temsil eden bir örgüt daha meşru bir aktör haline gelebiliyor.

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Meliha Benli Altunışık, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Ortadoğu'nun uluslararası ilişkileri, Türkiye'nin Ortadoğu politikası, rantiyeye devletler konuları üzerinde çalışmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Meliha Benli Altunışık, 'Suriye Arap Ligi'ne Dönerken', *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 21 Haziran 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/06/21/mba-3/>

Telif@UIK*Panorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UIK, Global Akademi, *Panorama* Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.